

гарска још од самог почетка тврдила да је ушла у рат да заврши уједињење свог народа на цијелом етничком простору, њени вођећи људи – закључује Храбак – нијесу означавали који је то бугарски етнички простор, „него су са оба ратујућа лагера водили праву трговину како би зграбили што више туђе земље и створили највећу државу на европском југоистоку“.

Проучавањем расположење грађе Храбак је дошао до сазнања да силе Антанте због својих планова, као и илузија, мада су у јесен 1915. године, пошто је Бугарска стала на страну Централних сила, прекинули дипломатске односе са њом, ипак нијесу хтјели да са њом дође до пуног непријатељства. „Нико од савезника није желио да загризе у миришљаву бугарску јабуку и сви су осећали да ће доста постићи ако у Софији не залупе вратима при одласку; чинило им се као да би шанси да се Бугарска извуче из непријатељског ратног строја још било. Зато су једни друге гуркали да нападну бугарску војску“. Храбак

констатује да је званична Србија у избјеглиштву правилно окарактерисала тонове који су се могли чути у савезничким круговима, па и у штампи, па је зато била приморана да се бори не само противу Бугарске и њене агитације него и противу концепције појединих политичара савезничких држава. Српска влада је доказивала својим савезницима да је Бугарска ступила на страну Њемачке и Аустро-Угарске поред осталог и са циљем да онемогући уједињење Срба, Хрвата и Словенаца, а тиме и стварање југословенске државе.

Дјело документовано показује колико су бугарски политичари и државници уочи првог свјетског рата и у току њега били чврсто повезани с империјалистичком Њемачком због тежњи за својом хегемонистичком претензијом на Балкану и стварањем велике бугарске државе, па су зато морали и пропасти.

Новица Ракочевић

СТАНОВНИШТВО СЛОВЕНСКОГ ПОРИЈЕКЛА У АЛБАНИЈИ – Међународни научни скуп, Цетиње, 1990 –

На Цетињу је 21, 22. и 23. јуна ове године одржан међународни научни скуп СТАНОВНИШТВО СЛОВЕНСКОГ ПОРИЈЕКЛА У АЛБАНИЈИ.

По богатству (на научним садржајима заснованих) рефера-

та и по завршним ријечима скупа може се прихватити констатација да је ово један од највећих, а (у пресудном историјском часу земље) можда и најзначајнији мултидисциплинарни научни састанак.

Расправа је одисала правом научничком атмосфером, без политикантске наметљивости. Оно што је дало посебне вриједности овом скупу је интердисциплиниран и интернационалан приступ сагледавању настанка, положаја, миленијумског раслојавања, исељавања, трансформације и поступног губљења националног идентитета Словенства на тим (данас албанским) просторима.

Проблематика скупа излагана је редосљедом тематских цјелина: средњи вијек, раздобље од 16. стољећа до 1912. и период од 1912. до данас.

Скуп је отворио проф. др МИЛОШ РАДУЛОВИЋ, изражавајући жељу да он успије и поред тога што албански научници (из Тиране), иако уредно позвани, на њему не присуствују.

Уводни реферат поднио је проф. др ЈОВАН Р. БОЈОВИЋ. Он је у свом подужем излагању (26 страница) на тему „О становништву словенског поријекла у Албанији“, сачињеном у виду теза, дао историјски пресјек насељавања и мијешања, уз констатацију да су, шире гледано, „од давнина односи балканских народа и њихова култура веома повезани“. Иза тога су остали реферати и саопштења текли овим редом: др ДРАГОЉУБ ДРАГОЈЛОВИЋ (Београд), Етничке промјене на тлу позноримске провинције Превалитане од VII до краја X вијена; академик СИМА ЋИРКОВИЋ (Београд), Трагови словенског становништва на тлу Албаније у

средњем вијену; НИКОС ЧАУСИДИС (Скопје), Релације између „Комани“ културе и „Салтово Мајачке“ културе и проблем поријекла њихових носилаца; проф. др ПАВЛЕ МИЈОВИЋ (Београд), Команска култура и питање доласка Словена у Превалис; проф. др БОГУМИЛ ХРАБАК (Београд), Словенски ратари средњовјековне Албаније и ширење арбанашких сточара по равницама; мр РАДМИЛО ПЕТРОВИЋ (Београд), Драчка митрополија од IX до XI вијека, сагледана кроз материјалну и духовну културу; МИЛАДИН БОЈИЋ (Београд), Срби и Српска православна црква у Албанији у доба Немањића; др МАРИЦА МАЛОВИЋ–ЂУКИЋ (Београд), Пилот у средњем вијену; мр ГОРДАНА ТОМОВИЋ (Београд), Алтин у XIV и XV вијеку; ДУШАН СИНДИК (Београд), О повељама Ивана Кастриота Хиландару; проф. др ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ (Београд), Старосрпски језик у два писма Ђурђа Кастриота Дубровчанима; проф. др МИЛИЦА ГРКОВИЋ (Нови Сад), Лична имена у неким насељима сјеверне Албаније у средњем вијену; академик МИТАР ПЕШИЌАН (Београд), Свједочанства катастарских пописа о становништву југословенско-албанског подручја крајем средњег вијека; проф. др ПЕТАР ВЛАХОВИЋ (Београд), Словенско становништво у Албанији у свјетлу етнолошке науке; проф. др ПАВЛЕ С. РАДУСИНОВИЋ (Титоград), О неким питањима етнокултурних

односа на територији старе Зете, односно сјеверне Албаније и дијела Црне Горе; др ЈОВАН ВУКМАНОВИЋ (Цетиње), Етнички и културни трагови Срба у сјеверној Албанији; проф. др АЛЕКСАНДАР ЛОМА (Београд), Словени и Албанци до XII вијена у свјетлости топонимије; проф. др ДРАГОЉУБ ПЕТРОВИЋ (Нови Сад), Етнотопонимска слика кучко-албанског пограничја; др ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ (Београд), Словенски елементи у хидронимији на територији Албаније; ЛУКА МАЛИКОВИЋ (Београд), Албанизовање Старосрба – Горанаца у Албанији; др ЈОВАН Ф. ТРИФУНОВСКИ (Београд), Москопоље – уништена хришћанска варош у Албанији; проф. др РАДМИЛО МАРОЈЕВИЋ (Москва), Селишчев као истраживач словенских насеља, језика и ономастике у Албанији; др ЧЕДОМИР М. ЛУЧИЋ (Титоград), Нека научна сазнања, предања, усмене творевине и осврт на топономастичка обиљежја везана за словенско становништво у Албанији; ВАЊА СТАНИШИЋ (Београд), Мјесто српскохрватске лексике у албанском језику; РИСТО РАДУНОВИЋ (Титоград), О лексици српскохрватског дијалекта мјеста Враке у Албанији; др ДРАГУТИН МИЋОВИЋ (Београд), Словенски елементи у гегијском (сјеверноарбанашком) дијалекту албанског језика; сјеверноарбанашке и српскохрватске десетерачке јуначке народне пјесме; проф. др МИРКО БАРЈАКТАРОВИЋ (Бео-

град), Народна предања о заједничком поријеклу неких црногорских и арбанашких племена; др Е. В. ИВАНОВА (Москва), Значај државне границе у процесу стабилизације етноса; проф. др МИЛАН ВАСИЋ (Сарајево), Етнички односи у југословенско-албанском граничном подручју према дефтеру санџака Скадар из 1582/83. године; мр МАРКО ЦАМАЈ (Титоград), Неки документи XVII и XVIII вијена о словенском становништву у Албанији; мр ДРАГАНА РАДОЈИЧИЋ (Титоград), Неки подаци из XVIII вијена из Архива у Херцег-Новом о становништву словенског поријекла у Албанији и Боки Которској; др ИРИНА СТЕПАНОВНА ДОСТЈАН (Москва), Совјетска архивска грађа и истраживања о Сјеверној Албанији и словенским насељима на њеној територији крајем XVIII и у првој половини XIX вијена; БЛАГОЈЕ В. МАРКОВИЋ (Бар), Врака и Врачани; ЛАЗАР РОГАНОВИЋ (Титоград), О становништву Враке и околине; др СВЕТОЗАР СТИЈОВИЋ (Београд), Досељеници из Враке (код Скадра) у Метохију; др БРАНКО БОШКОВИЋ (Бар), Насељавање Врачана у Метохији, њихов прогон и растур; кандидат наука Е. КУДРЈАВЦЕВА (Москва), Положај словенског становништва у скадарском пашалуку 20-их година XIX вијена; проф. др РАДОМАН ЈОВАНОВИЋ (Титоград), О положају становништва словенског поријекла у Снадру и околини средином XIX вијена; кандидат наука К.

В. НИКИФОРОВ (Москва), Сјеверна Албанија и њена словенска насеља у политици Србије и Црне Горе 40–50-их година XIX вијека; кандидат наука Е. К. ВЈАЗЕМСКА-ЈА (Москва), Помоћ руских конзула православног становништву у Албанији 50–60-их година XIX вијека; кандидат наука А. В. КАРАСЈОВ (Москва), Балкански савез 60-их година XIX вијека и православно становништво у Албанији; др Н. И. ХИТРОВА (Москва), Словенско становништво у Сјеверној Албанији и Црна Гора у другој половини XIX вијека; др НОВИЦА РАКОЧЕВИЋ (Титоград), Словенске националне мањине у Албанији у другој половини XIX вијека према документима Цетињског архива; проф. др ТОМИСЛАВ КРАЉАЧИЋ (Сарајево), Исељавање муслимана из Босне и Херцеговине у Албанију у вријеме аустроугарске управе; А. А. НИКИФОРОВ (Москва), Извјештај руских конзула и други материјали Архива спољне политике Русије о словенском православног становништву у Сјеверној Албанији 1857–1912. године; академик БРАНКО ПАВИЋЕВИЋ (Београд), О словенском становништву на подручју Албаније кроз моја четрдесетогодишња истраживања; др ЉИЉАНА АЛЕКСИЋ–ПЕЈКОВИЋ (Београд), Сјеверна Албанија у спољнополитичким плановима Србије; проф. др ЂОРЂЕ МИКИЋ (Бања Лука), Српска црквеношколска општина у Снадру у XIX и почетком XX вијека; проф. др ДРАГОЈЕ ЖИВКО-

ВИЋ, Црногорска школа у Снадру крајем XIX и почетком XX вијека; МУСТАФА МЕМИЋ (Сарајево), О миграцијама муслимана из Подгорице, Плава и Гусиња у Сјеверну Албанију крајем XIX и у првој половини XX вијека; др МИЛУТИН ФОЛИЋ (Приштина), Извјештај руског конзула Ивана Степановича Јастребова из Снадра о словенском живљу у Албанији у другој половини XIX вијека; проф. др ВИКТОР ГЕОРГИЈЕВИЧ КАРАСЈОВ и др ВЛАДИМИР ВЛАДИМИРОВИЧ ЗЕЛЕЊИН (Москва), Стара

Србија и Албанија у другој половини XIX вијека у записима Спиридона Гопчевића; др ВУКАЛЕ ЂЕРКОВИЋ (Титоград), Павле А. Ровински о словенском живљу у Албанији; др Н. Д. СМЕРНОВА (Москва), Албанско-словенски односи 1878–1912. по документима Архива спољне политике Русије; РОБЕРТ ШВАНКЕ (Беч), Извјештаји аустроугарских конзула у Снадру о словенским мањинама у Албанији 1890–1918. године; проф. др ЈАНЕЗ РОТАР (Љубљана), Национални односи према нашој путописној литератури (до 1914. године); кандидат наука В. И. КОСИК (Москва), Руска периодика о положају словенског становништва у Албанији крајем XIX и почетком XX вијека; ЈОВАН ПЕЈИН (Београд), Проблем српско-албанских односа у водећој штампи у Угарској; проф. др БРАНИСЛАВ КОВАЧЕВИЋ, Црногорска штампа (1871–1918) о словенском становништву у Алба-

нији; кандидат наука Ј. П. АНШАКОВ (Њујбишев), Руска дипломатија о положају словенског становништва у Косовском вилајету 1902–1912. године; проф. АНТОНЕЛО БЈАЋИНИ (Рим), Односи између Црне Горе и Албаније у италијанској спољној политици 1912–1918. године; академик проф. др АМФИЛОХИЈЕ РАДОВИЋ (Београд), Српска православна црква у Албанији од 1912. до 1939. године; проф. др АНДРЕЈ МИТРОВИЋ (Београд), Конференција мира 1919. и становништво словенског поријекла у Албанији; МИЛАДИН МИЛОШЕВИЋ (Београд), Успостављање међународне границе између Југославије и Албаније послјие прог свјетског рата; проф. др РАДОСЛАВ СТОЈАНОВИЋ (Београд), Срби у Албанији 1918–1939. према италијанским документима; кандидат наука О. Н. РЕШЕТНИКОВА (Москва), Проблеми националних мањина у албанско-југословенским односима у првој половини 30-их година XX вијека; МИЛАДИН МИЛОШЕВИЋ (Београд), Међудржавни уговори између Југославије и Албаније 1918–1939. године; мр ЉУБОДРАГ ДИМИЋ (Београд), Школско питање у односима између Југославије и Албаније 1918–1939. године; мр ШЕРБО РАСТОДЕР (Никшић), Српске школе у Враки и Снадру и албанска просвјетна политика тридесетих година XX вијека; др РАДОЈЕ ПАЈОВИЋ (Титоград), Црногорска штампа о словенском станов-

ништву у Албанији 1918–1939. године; проф. др АТАНАСИЈЕ ЈЕФТИЋ (Београд), Српска православна црква у Албанији од 1939. до данас; проф. др ДИМИТРИЈЕ КАЛЕЗИЋ (Београд), Црквено школство на тлу Албаније; проф. др ЗОРАН ЛАКИЋ и проф. др ТОМИСЛАВ ЖУГИЋ (Никшић), Југословени у Албанији од 1945. до данас; проф. др БРАНКО ПЕТРАНОВИЋ (Београд), Југословенско-албански односи од 1945–1948. године и положај наших мањина у НР Албанији; др НИКОЛА ГАЋЕША (Нови Сад), Привредни односи Југославије и Албаније 1945–1948. године; проф. др АЛЕКСАНДАР ДРАШКОВИЋ, Националне мањине у Албанији послјие другог свјетског рата; др БРАНИСЛАВ МАРОВИЋ (Титоград), Југословенске националне мањине у Албанији према међудржавним уговорима између ФНРЈ и НР Албаније из 1946. године; проф. др ГАВРО ПЕРАЗИЋ (Титоград), Међународноправна проблематика са становишта сјеверноалбанских граница (Косово и Метохија); проф. др МАРГАРЕТА ПЕШЕВСКА (Скопје), Положај Македонаца као националне мањине у Албанији; мр НИКОЛА РАДУЛОВИЋ (Титоград), Људска права и националне мањине у међународном праву и заштита југословенских мањина у Албанији; др ДРАГОЉУБ С. ПЕТРОВИЋ (Београд), Хетерогеност становништва детерминанта сложености рјешења политичког статуса

албанског простора; др ВИНКО МАЉАЈ (Титоград), Положај католичке цркве у Албанији послје другог свјетског рата; др ИВАН КУСТУДИЈА (Титоград), Присуство припадника народа из Црне Горе на тлу НСР Албаније – њихов друштвено-политички статус у раздобљу 1945–1948. године и питање двовласничких имања у том периоду.

Најављену дискусију имали су: академик ПАВЛЕ ИВИЋ (Београд), академик Н. И. ТОЛСТОЈ (Москва), академик МИЛОШ МАЦУРА (Београд), проф. АНТОНИО ЈЕРКОВ (Рим), проф. РАДЕ ПЕТРОВИЋ (Сарајево), академик АНТУН ВРАТУША (Љубљана) и др ДРАГО ЋУПИЋ (Београд).

Не упуштајући се у анализу поднесених реферата појединачно, наводимо само неке од утврђених резултата:

– Албанија је, доласком Словена на Балканско полуострво, била њима насељена као и остале (данас јужнословенске) територије;

– Преци данашњег арбанашког становништва тада су живјели само у унутрашњости Проклетија, а састојали су се од аромунског (влашког, каравлашког, цинцарског, куцовлашког итд.), трачанског и другог живља хетерогеног става, бавећи се номадским сточарењем и екстензивном пољопривредом;

– Продором Турака и примом ислама (које им је, усљед многоженства, појачало натали-

тет) добили су повлашћен положај и отпочели ширење, те путем тортуре и насилног арбанашења освајали словенске насеобине.

Тако је, поступно (сем и до данас очуваних мјестимичних база) губљен словенски идентитет на арбанашком тлу, а настављана даља, миграциона, експанзија према осталим словенским земљама.

Та експанзионистичка етапа наставља се и даље, а данас је потпомогнута и перфидном политиком са стране.

Као потврда свему наведено је постојање на хиљаде топонима које (и поред сталног настојања) албанске власти нијесу успјеле затријети.

Чак је утврђено да је и само име Албанија (правилније Арбанија) добијено по словенској покрајини Арбану.

Неки научници, међу којима и академик Митар Пешикан, осврћући се (сем данас албанских територија) и на Косово и Метохију, утврдили су да ни једно косметско име није албанског, већ искључиво словенског поријекла. Према доказима Пешикана, само је једно насеље на Космету турског а два цинцарског основа.

Истраживачи савремених збивања такође су поднијели занимљиве радове (као нпр. академик Бранко Петрановић), према којима је јасно да ни раније државно руководство (укључујући и Ј. Броза) није имуно од грешака за овакав развој косовских прилика.

Уосталом, кад се цјелокупни презентирани материјал сабере и штампа (вјероватно у двотомном зборнику) онда ће се тек моћи видјети колико је драгоцену научно благо овај скуп оставио широј читалачкој публици и покољењима.

И, на крају, да поменемо опаску једног од учесника: „Штета је што овај скуп није одржан бар прије десет година“. Користимо слободу да на то додамо: „За науку никад није касно, а за остало . . . видјеће се?!“

Чедомир М. Лучић